

Maria Stankowa, Stanisława Paulowa

Powiat kurowski w ziemi lubelskiej w XV wieku

Rocznik Lubelski 5, 45-50

1962

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARIA STANKOWA, STANISŁAWA PAULOWA

POWIAT KUROWSKI W ZIEMI LUBELSKIEJ W XV WIEKU

Dotychczasowy brak najstarszych ksiąg sądowych lubelskich nie pozwalał na dokładne zbadanie dziejów ziemi lubelskiej, dopiero rewindykacja ze Związku Radzieckiego w 1961 r. części najstarszych ksiąg lubelskich i chełmskich, wywiezionych z Wilna w 1915 r. do Rosji, zappełnia lukę i pozwala na opracowanie dziejów naszego regionu, tym samym na wyjaśnienie wielu dotychczas jeszcze spraw niezbadanych, często niejasnych i nie znanych. Do takich spraw nie znanych dotychczas, a poznanych dzięki rewindykowanym księgom, należy zaliczyć istnienie w XV w. powiatu kurowskiego. Dotychczas bowiem uważano powszechnie, że ziemia lubelska składała się z dwóch tylko powiatów: lubelskiego i urzędowskiego¹, a znane były tylko trzy ośrodki władzy: Lublin, Urzędów, Wąwolnica. O znaczeniu Urzędowa jako pewnego centrum władzy państwowej mówi fakt zbierania się tam sejmików ziemi lubelskiej, których siedzibę przeniesiono do Lublina dopiero w 1532 r.² Pewną niewiadomą stanowi jeszcze Wąwolnica, występująca w źródłach jako siedziba sądu wojewody lubelskiego³ i sądu kasztelana lubelskiego⁴. Co do Lublina, to wiadomo, że był centralnym grodem ziemi lubelskiej i siedzibą sądu ziemskiego *terrae lublinensis*, a także siedzibą starosty, który zasięgiem swej władzy sądowej obejmował również całą ziemię lubelską, t.j. wspomniane już oba powiaty.

O tym jednak, by w granicach ziemi lubelskiej był jakiś czwarty ośrodek władzy i to w Kurowie, nikt dotychczas nie wiedział, tymczasem, jak się okazało z szeregu zapisek z ksiąg ziemskich lubelskich, Kurów był stolicą powiatu, który przestał istnieć w roku 1465.

Wiadomości o powiecie kurowskim zawarte są w księgach ziemskich lubelskich: nr 5 z lat 1460—1466 i nr 10 z roku 1462. Księgi te przechowywane są w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie. Niektóre z tych wiadomości pochodzą z akt ziemskich lubelskich oblatowanych we wspomnianych księgach, inne zaś z akt ziemskich lubelskich.

¹ Kasper Niesiecki, *Korona Polska*, Lwów 1728, t. I, s. 160.

² *Starodawne Prawa Polskiego Pomniki*, wyd. Michał Bobrzyński, Kraków 1874, t. III, s. 18, nr 42. Mandat Zygmunta Staroego na sejmie piotrkowskim w 1532 r.: „Celebrationes conventuum particularium terrae lublinensis ex oppido Urzandów in civitatem Lublinensem transferre mandamus iuxta petitionem nobilitatis, per nuntios terrestres factam —”. Wiesław Śladkowski o powyższym w artykule: „Sąd *ultimae instantiae* trzech województw: sandomierskiego, lubelskiego i podlaskiego w 1574—1577”, *Rocznik Lubelski*, Lublin 1960, t. III, s. 37—51.

³ Józef Mazurkiewicz, *Jurysdykcja sądowa wojewody lubelskiego nad szlachtą w XVI wieku*. *Rocznik Lubelski*, Lublin 1958, t. I, s. 57—68.

⁴ Maria Stankowa, *Sąd kasztelana lubelskiego w Wąwolnicy*, *Rocznik Lubelski*, Lublin 1958, t. I.

Wiadomości te można podzielić na dwie grupy — jedna liczniejsza, to zeznania właściciela Kurowa, Klementowic i innych miejscowości, dotyczące różnych transakcji majątkowych, przy okazji których określano przynależność administracyjną poszczególnych posiadłości i z tego to właśnie określenia pochodzą wiadomości o istnieniu powiatu kurowskiego. Grupa druga, mniej ilościowo liczna lecz o dużej wadze treściowej, zawiera urzędowe wiadomości *sensu stricto* o powiecie kurowskim. Są to wspomniane już oblaty z ksiąg kurowskich, stanowiące dowód działania sądu ziemskiego w Kurowie oraz akt z 1465 r. zawarty w księdze ziemskiej nr 5, dotyczący likwidacji omawianego powiatu.

Sądzić należy, że akt ten ma jak najbardziej doniosłe znaczenie, bowiem niezbitnie stwierdza istnienie powiatu kurowskiego, roków w Kurowie i akt w sądzie wytwarzanych. Dzięki niemu można stwierdzić, że w wypadku Kurowa wyraz *districtus* oznacza powiat sądowy. W braku takiego stwierdzenia wyraz ten mógłby oznaczać *klucz dóbr*⁵.

Zagadnienie powiatu kurowskiego nie jest jeszcze należycie opracowane, szczególnie nie jest zbadana wielkość terenu tego powiatu, ale z tego co jest już wiadome, można stwierdzić, że w granicach jego leżały: Klementowice⁶, Bochoćnica⁷, Wierzchoniów, Stok⁸, Płonki, Brzozowa Gać, wsie o nie istniejącej dziś nazwie — Wielice i Wola Wielicka, a także sam Kurow⁹ określany już jako miasto⁹, będący stolicą powiatu i miejscem roków sądowych. Możliwe, że w obrębie granic powiatu leżały inne miejscowości nie wymieniane w aktach, a także Tomaszowice, Strzeszkowice i Krępiec¹⁰, które albo należały do powiatu albo były w jakiś inny sposób z nim związane.

Geneza powiatu kurowskiego ginie w pomroce dziejowej, sięgając najprawdopodobniej do okresu przedpiastowskiego opartego na organizacji grodowej¹¹, natomiast wiadomości o samym Kurowie sięgają XII w., są jednak bardzo skąpe, odnoszą się bowiem tylko do faktu istnienia tam

⁵ O znaczeniu *districtus* jako klucza dóbr mówi Zygmunt Wojciechowski, *Momenty terytorialne organizacji grodowej w Polsce Piastowskiej*, Lwów 1924, s. 34—35.

⁶ WAPL, ks. Ziemska Lubelska 5, k. 344, zapiska z 1462 r.: „*Veniens magnificus et generosus Petrus de Curow, castellanus lublinensis, recognovit, quia generoso Johanni de Kijany obligavit suam villam totam Klementowice (Climyonthouicze)*” in terra lublinensi et in districtu Curoviensi sitam — —”.

⁷ Ibid. k. 400 — — „*castrum Bochoćnica et oppidum Curow cum villis — — in terra lublinensi et districtu curoviensi — —*”.

⁸ Ibid. k. 454 „*magnifica domina Hedwigx consors memorati domini Johannis de Pilcza palatini cracoviensis condescendit et dimisit sororinis suis perpetua divisione facta, videlicet domino Stanislao Zbąski et domine Katerine sorori germane eiusdem domini Stanislai, consorti generosi domini Johannis de Oleśnica, videlicet castrum Bochoćnica villaque Bochoćnica, Wierzchoniów, Stok, — —*”.

⁹ Ibid. k. 399—400 „*veniens magnifica domina Hedwigx — recognovit, quia totam suam sortem ipsam post magnificum dominum Petrum de Curow olim castellanum lublinensem patrem suum — — videlicet castrum Bochoćnica cum villa Bochoćnica, Wierzchoniów, Stok, Klementowice, Płonki, Brzozowa Gać, Wielicze, Wielicka Wola villas et civitatem Curow in terra lublinensi et districtu curoviensi iacentes — —*”.

¹⁰ Ibid. k. 421; Księga Ziemska Lubelska 10. k. 366.

¹¹ Stanisław Arnold, *Podziały administracyjne województwa sandomierskiego do końca XVIII w.*, Pamiętnik Świętokrzyski 1930, s. 56—63. Juliusz Bardach, *Historia Państwa i Prawa Polski* t. I, Warszawa 1957, s. 478, nie łączy miejsc roków sądowych z miejscami grodów.

kościół. Z faktu tego jednak można wyciągnąć daleko idące wnioski, co uczynił Przemysław Szafran w pracy pt. *Rozwój średniowiecznej sieci parafialnej w Lubelskiem*. Autor ten uważa, że kościół w Kurowie powstał w tym samym czasie, co i archidiaconat lubelski i należy do sześciu najstarszych na tym terenie kościołów¹², a to świadczy o ówczesnej ważności tej miejscowości. Przyczyny znaczenia autor widzi w położeniu Kurowa przy szlaku handlowym u zbiegu dwóch systemów gospodarczych — rolniczego nad Wisłą i leśnego nad Wieprzem. Również fakt, że kościół w Kurowie był pod wezwaniem św. Idziego, patrona handlu, nastrocza autorowi omawianej książki wniosek o znaczeniu targowym Kurowa.

Jak widzimy, autor docenił należycie elementy o charakterze ekonomicznym, dzięki którym Kurów rozwinął się jako ważny ośrodek na terenie ziemi lubelskiej. Wziąć jednak należy pod uwagę również fakt istnienia w Kurowie grodziska i spojrzeć na niego pod kątem rozwoju ośrodków władzy państwowej. O grodzisku tym wspomina Szafran w wyżej wymienionej pracy, powołując się na mapę grodzisk wykonaną przez Pracownię Inwentaryzacji Grodzisk IHKM PAN. Podsuwa nawet hipotezę, jakoby wspomniane przez Galla Anonima *castrum galli*, to właśnie nasz Kurów, gród kura, a nie Kurzelów jak sugerował K. Potkański. Można tu powiedzieć, że herb miasta Kurowa — stojący kogut¹³, nie wiadomo przez kogo i kiedy miastu nadany popiera tę hipotezę. Kurów pozostał grodem kura i to jest ciekawe, że nikt z jego właścicieli, począwszy od Kurowskich pieczętujących się Szreniawą¹⁴ nie narzucił mu swojego herbu, jak to zdarzało się w wielu miastach prywatnych przy zmianie właściciela¹⁵, jedynie tylko Zbąscy włożyli swój herb — Nałęcz w dziób koguci¹⁶.

W fakcie istnienia w Kurowie grodziska należy szukać genezy powiatu kurowskiego, wiemy bowiem, że grody z epoki przedpiastowskiej stawały się ośrodkami władzy książęcej jako kasztelanie lub ziemie (obejmujące kilka kasztelanii), a dla celów organizacji sądownictwa powstawały i ustalały się tam powiaty sądowe, w których odbywały się roki ziemskie¹⁷.

Z uwagi na istnienie w Kurowie grodu należałoby tę miejscowość uważać za własność panującego, bowiem, jak stwierdza wielu autorów, grodów prywatnych nie było¹⁸. Tymczasem, jak wiemy, Kurów w końcu

¹² Według Szafrana najstarsze kościoły znajdują się: w Lublinie, w Wąwolnicy, Kurowie, Mełgwi, Jaroszynie i Garbowie. *Rozwój* — — Lublin 1956, s. 81.

¹³ Marian Gumowski, *Pieczenie i herby miejscowości województwa lubelskiego*, Lublin 1959, s. 54. Herb Kurowa znajduje się również w księgach miasta Kurowa przechowywanych w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie.

¹⁴ Niesiecki, II, s. 749.

¹⁵ Jako przykład narzucania miastom swego znaku herbowego przez właścicieli może służyć Jan Zamoyski hetman koronny, który zmienił herby Kraśnika, Turobina i Szczebrzeszyna po nabyciu tych miast.

¹⁶ Gumowski, *Pieczenie*, s. 54.

¹⁷ Stanisław Arnold, *Terytoria plemienne w ustroju administracyjnym Polski Piastowskiej XII—XIII w.* Prace Komisji dla Atlasu Historycznego Polski, zesz. II, 1927, s. 3; Juliusz Bardach, *Historia państwa i prawa t. I*, s. 259, 457, 458; Zygmunt Wojciechowski, *Ze studiów nad organizacją Państwa Polskiego za Piastów*, Lwów 1924, s. 54—55, 61—62. O kasztelanii kurowskiej nie wspominają jednak żadne źródła.

¹⁸ Jako dowód na to, że Kurów przed XV w. był królewszczyzną, może świadczyć położenie terytorium do niego należącego, które było jak gdyby wykrojone z wielkiego kompleksu dóbr królewskich. Składały się na nie dwa starostwa niegro-

XIV w. był własnością prywatną, należał wówczas do Klemensa herbu Szreniawa, kasztelana sądeckiego¹⁹. Należy sądzić, że musiał tu zaistnieć fakt darowizny monarszej²⁰, jednak nie wiemy kto, kiedy i komu Kurów podarował. Z uwagi na to, że Władysław Łokietek dał około 1320 r. rozległe dobra swemu stolnikowi Ostaszkowi h. Lewart i to w bliskim sąsiedztwie z Kurowem²¹, można uważać i w naszym przypadku Łokietka za dawcę Kurowa Szreniawitom, potomkom wspomnianego już Klemensa²².

Jakkolwiek Kurów był w XIV i XV w. miastem prywatnym, to możemy stwierdzić, że w wieku XV oprócz dworu dziedzica znajdowała się w nim siedziba sądu ziemskiego. Była to oczywiście pewna anomalia, której przyczyny nie znamy, co więcej, wiemy, że Kurów nie był jedynym wyjątkiem, bowiem w tym samym czasie Tarnów, choć miasto prywatne, rodowa siedziba Leliwitów-Tarnowskich, był siedzibą powiatu tarnowskiego. Co więcej, powiat ten powstał na początku XV w., a więc w tym wypadku nie było procesu przekształcania się grodu na powiat sądowy²³. Może i w Kurowie, podobnie jak w Tarnowie, powstał powiat w wieku XV, wówczas i tu nie byłoby przekształcania grodu na powiat.

O sądzie mającym swą siedzibę w Kurowie świadczą, jak już wiemy, zapiski prawdopodobnie oblatowane w księgach ziemskich lubelskich nr 5 i 10²⁴. W jednej z takich zapisek, która w nagłówku ma uwagę napisaną współcześnie, że „— est inscripta in actis curoviensibus”²⁵, stają przed aktami Jan syn Derśława z Tomaszowic i Jan Socha ze Strzeszkowic. Jan z Tomaszowic zeznaje odbiór 50 grzywien po śmierci swej żony Dobrochny, a Jan Socha zeznaje o podziale łąnów w Krępcu²⁶. Rozciągnięcie władzy sądu kurowskiego na teren wsi Krępiec potwierdza też w aktach kurowskich oblata decyzji kasztelana lubelskiego w sprawie podziału spadku w Krępcu między Michałem i Abrahamem, wójtami ze wsi Krępiec²⁷.

dowe: Kazimierz i Wąwolnica, a także posiadłości firlejowskie, które były królewsczyzną przed nadaniem ich Ostaszkowi, a te zaś graniczyły z posiadłościami starostwa lubelskiego i samym Lublinem wraz z jego posiadłościami.

¹⁹ Niesiecki, *Korona*, t. II, s. 151 i 749. Klemens, ojciec Mikołaja Kurowskiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego, rozszerzył znacznie swe posiadłości w okolicy Kurowa przez nabycie od Jana Firleja w 1398 r. Bochotnicy z przyległościami; o Klemensie Kurowskim — Józef Krzepiela, *Księga rozsiedlenia rodów ziemiańskich w dobie jagiellońskiej*, cz. I, *Małopolska*, t. I, Kraków 1915, s. 70.

²⁰ Dysponowanie ziemią przez panującego oparte było na tak zwanym regale ziemi monarchy. Zagadnienie to ma bogatą literaturę. Patrz J. Bardach, *Historia Państwa t. I*, s. 107.

²¹ Niesiecki, *Korona*, t. II, s. 150. Do dóbr tych należały: Bochotnica, Mar-kuszów, Dąbrowica, Klementowice i wiele innych.

²² Długosz w *Liber Beneficiorum*, t. II, s. 583, myli nazwisko Kurowski z Kurozwęckim, a herb Szreniawa z herbem Nałęcz. O tej pomyłce patrz Niesiecki, *Korona*, t. II, s. 749.

²³ St. Arnold, *Podziały*, s. 61, stwierdza, że powiat tarnowski powstał w pierwszej połowie XV w. to jest w okresie formowania się organizacji sądowej, a to wskutek rozpadnięcia się powiatu pilzneńskiego na powiat pilzneński i tarnowski.

²⁴ Wspomniana już księga ziemska lubelska nr 10 posiada wiele wszytych kart księgi sądu kasztelana lubelskiego w Wąwolnicy.

²⁵ Księga ziemska lubelska nr 5, s. 421.

²⁶ Ibid.

²⁷ Księga ziemska lubelska nr 10, s. 306. Zapiska niniejsza znajduje się między zapiskami sądu kasztelana lubelskiego w Wąwolnicy.

Zapiska z lutego 1462 r. podaje skład sądu kurowskiego, który przedstawiał się następująco: Andrzej z Leśca podsędek lubelski, Piotr z Radawca, Mikołaj Schirek ze Szczuczek, Niemierza Lyesczczeczski (magnificus), Piotr Oganeł, Idzi Spiczynski, Piotr z Drzewcy²⁸.

Pod datą rozpoczęcia posiedzenia wyżej wymienionego sądu brak jest zapisek dotyczących występujących stron, znajduje się tam jedynie oblatowany akt sporządzony przez Piotra z Kurowa kasztelana lubelskiego, wraz z Andrzejem z Leśca i Piotrem z Radawca, którzy „— — vigore regie maiestatis commissariorum et nostro — —” rozsądziłi wspomnianą już sprawę wójtów z Krępeca.

Obecność Andrzeja z Leśca wśród sędziów kurowskich nasuwa przypuszczenie o powiązaniu tego sądu z sądem lubelskim, bowiem Andrzej z Leśca był podsędkiem lubelskim i być może, że jako podsędek lubelski sprawował funkcję sędziego w Kurowie, a pozostali członkowie sądu byli jego asesorami. W takim wypadku można uważać, że nie było oddzielnego sądu kurowskiego, lecz działał tam sąd ziemski lubelski na rokach wyjazdowych²⁹, analogicznie do tego jak działał sąd ziemski w Urzędowie w XVI i XVII w.³⁰

W 1465 r. nastąpiła likwidacja sądu kurowskiego oraz przeniesienie jego akt z Kurowa do Lublina. Stało się to na podstawie postanowienia powziętego dnia 24 czerwca w Lublinie przez Grota z Ostrowa, podkomorzego lubelskiego, Jakuba Konińskiego, Jana Bychawskiego, Marcina z Bobów, Wojciecha Jaroskiego i Stogniewa ze Szczuczek. Jednocześnie postanowiono o przeniesieniu akt urzędowskich również do Lublina i dano rygorystyczny nakaz sądenia w Lublinie wszystkich spraw zarówno kurowskich jak i urzędowskich. Treść aktu z 1465 r. przedstawia się następująco: „Acta sunt hec in Lublin feria secunda ipso die s. Johannes Baptiste (24 VI) A.D. 1465, presentibus generosis et nobilibus Grot de Ostrów, succamerario lublinensi, Jacobo Koniński, Johanne Bychawski, Marcissio de Boby, Alberto Jaroski, Stogneo de Szczuczki et quam pluribus fide dignis circa premissa. Et districtus tam urzandoviensis quam curoviensis hic in lublinensem sunt reasumpti et mortificati sunt. Id districtus urzandoviensis et curoviensis amplius in ipsis nihil quot peragendum, solumque omnes cause tam de actis urzandoviensibus quam actis de curoviensibus, quam actis in citationibus hicque in Lublin debent iudicari”³¹.

²⁸ Ibid., „Acta sunt hec feria quinta proxima post festum s. Scolastice virginis (12 II) in Curow a. d. 1462, presentibus generosis ac magnificis: nobili Andrea de Leśce, subiudice lublinensi, Petro de Radawiec, Nicolao Schirek de Szczuczki, magnifico Nyenyerza Lyesczczeczski, Petro Oganka, Egidio Spiczynski, Petro de Drzewce — —”.

²⁹ J. Bardach, *Historia Państwa i prawa*, t. I, s. 478, wyjaśnia zagadnienie sesji wyjazdowych. Według niego „każde województwo lub ziemia miało własny sąd ziemski, który objeżdżał województwo i sądził w różnych miejscowościach sprawy z przylegających do nich okręgów. W ten sposób, jak wiemy, powstał podział na powiaty sądowe”. Również St. Kutrzeba, *Sądy ziemskie i grodzkie w wiekach średnich*. 1. Województwo Krakowskie (1374—1501). Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydział Historyczno-Filozoficzny, seria II, t. XV, s. 302.

³⁰ O sądzie ziemskim urzędowskim: Maria Stankowa, *Powiat Urzędowski pod względem prawno-ustrojowym*. Materiały sesji naukowej w Kraśniku w 1961 r.

³¹ Księga Ziem. Lub. 5, s. 423.

Wraz z zamknięciem sądu w Kurowie został zlikwidowany i powiat kurowski, a teren jego wszedł w granice powiatu lubelskiego. Już w następnym roku, jak dowiadujemy się z akt, przestrzegano, by przy urzędowym określaniu przynależności terenowej miejscowości dawniej należących do powiatu kurowskiego była podawana ich nowa przynależność do powiatu lubelskiego³². Jest to dowodem przestrzegania uchwały z 24 czerwca 1465 roku.

Likwidacja powiatów w ziemi lubelskiej nie była zjawiskiem odosobnionym. To samo i w tym samym czasie nastąpiło w pozostałej części województwa sandomierskiego i w sąsiednim województwie krakowskim. O zmianach na terenie sandomierskiego pisze St. Arnold w artykule pt. Podziały administracyjne województwa sandomierskiego do końca XVIII wieku³³, a o województwie krakowskim St. Kutrzeba w rozprawie pt. Sądy ziemskie i grodzkie w wiekach średnich. 1. Województwo krakowskie (1371—1501)³⁴.

Według Arnolda likwidacji uległy w latach 1465—1471 powiaty: szydłowski, chełciński, opoczyński i tarnowski, a stało się to w związku ze zmianami w podziale administracyjnym województwa sandomierskiego³⁵. Kutrzeba natomiast informuje o wydarzeniach na terenie województwa krakowskiego w latach 1465—1466 i o likwidacji niektórych sądów sądowych i przeniesieniu ich do Krakowa, co było wynikiem uchwały podjętej na zjeździe w Nowym Korczynie. Tekstu uchwały autor nie zna, jak też, według niego nie są jasne przyczyny powstałych zmian organizacyjnych.

Kutrzeba wspomina też o nietrwałości zaszłych zmian i podaje, że na mocy zarządzenia królewskiego przywrócono sądy w Książu, Lelowie, Czchowie i Bieczu. Z uwagi na późniejsze istnienie powiatu urzędowskiego w województwie lubelskim, a opoczyńskiego w sandomierskim, należy sądzić, że powiaty te zostały przywrócone po krótkotrwałym okresie próby scentralizowania wymiaru sprawiedliwości.

Podana powyżej wiadomość o powiecie kurowskim jest cennym przyczynkiem do dziejów ziemi lubelskiej i rozjaśnia w dużym stopniu nieznaną dotychczas sprawę jej podziałów sądowo-administracyjnych. Pozwala też na stwierdzenie istnienia ścisłej łączności z pozostałymi ziemiami Małopolski, tak w dziedzinie ustroju, jak i w równorzędnej dążności do zmian organizacyjnych. Jednocześnie wiadomości te rzucają światło na najdawniejsze dzieje Kurowa, który, nim stał się własnością Szreniawitów, był być może miastem królewskim i dlatego początki jego, jak szeregu innych miast królewskich, giną w pomroce dziejów.

³² Ibid. s. 454. Przekreślono tu przymiotnik *curoviensi* odnoszący się do wyrazu *in districtu*, a u góry, współczesną ręką napisano *lublinensi*. Miało to miejsce przy określaniu przynależności miasta Kurowa, zamku w Bochotnicy i innych miejscowości w 1466 r.

³³ St. Arnold, *Podziały*, s. 61, mówi, że wszystkie powiaty w województwie sandomierskim były dawnymi kasztelaniami lub pokrywały się z granicami dawnych kasztelanii. Może powiat kurowski, jakkolwiek niewielki terytorialnie, tworzył kiedyś kasztelanję.

³⁴ St. Kutrzeba, *Sądy ziemskie i grodzkie*, s. 297—298. „— Sądy z powiatów przeniesiono do Krakowa”. Autor nie zna przyczyny tych zmian ani tekstu uchwały je wprowadzającej.

³⁵ St. Arnold, *Terytoria*, s. 87.